

5-asis Šiaurės šalių forumas slaugytojų rengėjams. Šiuolaikinės slaugytojų rengimo tendencijos ir inovacijos

Asta Mažionienė

Klaipėdos valstybinė kolegija

Jurgita Andruškienė

Klaipėdos valstybinė kolegija

5th Nordic Forum for Nurse Educators. Current Trends and Innovation in Nurse Education

Abstract. Klaipėda State University of Applied Sciences in collaboration with MEDICO, Nordic Collaboration Network for Nursing Medication Educators, a Nordplus Higher Education Network has organized 5th Nordic Forum For Nurse Educators „Current Trends and Innovation in Nursing Education on 10th of November, 2020 m.

The aim of the Forum is to share experience in nursing practice and education in the process of nurses education development in Nordic countries. The main themes of the Forum covered Interprofessional Collaboration in Nursing Education, Learning Technology in Nursing Education, Clinical Internship Evaluation in Nursing Education and Nursing Education and Curriculum Development.

It was concluded that nurses play an extremely important role in responding appropriately to the new challenges when the world is facing threatening infectious diseases outbreaks. The nursing profession must produce leaders throughout the health care system, from the bedside to the boardroom. It is recommended to integrate collaborative learning into nursing education due to the positive influences on student learning and studying outcomes. Nursing educators should create interdisciplinary educational experiences for students to better prepare them for their roles in a clinical setting. Nurse educators play a significant role in integration of innovative eLearning technologies as well as artificial intelligence in continuing nursing education.

There were 29 presentations of nurse educators representing Nordic countries, including Sweden, Norway, Finland, Estonia, Latvia and Lithuania.

All participants are welcome to the 6th Nordic Forum for Nurse Educators in Turku (Finland) in 2020.

Keywords: nursing forum, nurse educators.

Ivadas

Klaipėdos valstybinės kolegijos Sveikatos mokslų fakultetas, bendradarbiaudamas su MEDICO (*Nordic Collaboration Network for Nursing Medication Educators, a Nordplus Higher Education Network*) 2020 m. lapkričio 10 d. organizavo 5-ąjį Šiaurės šalių forumą slaugos edukatoriams: dėstytojams, slaugytojams praktikiams, slaugą studijuojantiems ir kitų sričių sveikatos priežiūros specialistams Šiaurės šalyse (Suomija, Švedija, Norvegija, Estija, Latvija, Lietuva). 5-ojo tarptautinio forumo tikslas – pasidalyti mokslo įrodymais grįsta slaugos patirtimi ir pristatyti aktualius mokslinius bei edukacinius projektus. Pirmasis tarptautinis slaugos forumas organizuotas 2011 m. Rovaniemi mieste Suomijoje, antrasis – 2013 m. Gävle (Švedijoje), trečiasis – 2015 m. Rom I Rama mieste Norvegijoje, ketvirtasis – 2017 m. Tartu, Estijoje, o šį kartą – 5-asis Tarptautinis forumas surengtas Lietuvoje, pagrindinis organizatorius – Klaipėdos valstybinė kolegija. Forumas apėmė 4 aktualias temas: tarp profesinis bendradarbiavimas rengiant slaugytojus, mokymo(si) technologijos slaugytojų rengime, klinikinės praktikos reikšmė ir slaugos studijų programų turinio tobulinimo kryptys.

Šiuolaikiniam slaugytojui labai svarbu gebėti tinkamai ir operatyviai reaguoti į besikeičiančią visuomenės sveikatos situaciją pasaulyje. Vis plačiau į sveikatos priežiūrą skverbiasi naujos pažangios technologijos, dirbtinis intelektas, robotizacija, virtuali realybė ir pan. Pagrindinės problemos, kurios reikalauja specifinio slaugytojų pasirengimo ir naujo požiūrio – tai lėtinės netinkamos gyvensenos sąlygotos ligos, streso sukelti psichikos sutrikimai, nuolatinė populiacijos migracija, pabėgėlių sveikatos ir socialinės problemos, terorizmas, smurtas ir kt. Svarbu, kad slaugytojai būtų pasirengę prisidėti sprendžiant šias problemas. Nuo šių problemų sprendimo racionalumo, grindžiant mokslo išradimais, priklauso slaugytojų rengimas ir pacientų slaugymo kokybė.

Forumu metu diskutuota apie naujus iššūkius slaugytojo profesijai, didėjančius reikalavimus, naujų kompetencijų poreikį. Forume dalyvavo daug institucijų, kurios rengia ir yra atsakingos už slaugytojų rengimą: universitetai, kolegijos, Lietuvos slaugos specialistų organizacijos atstovai, Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centro atstovai. Forumu metu buvo pasidžiaugta vertingomis išvalgomis, kaip tobulinti slaugos studijas visose Šiaurės Europos šalyse.

Saugios aplinkos kūrimo ekstremalių situacijų (infekcijų) metu kompetencijos

Forumu dalyviai diskutavo, kaip slaugytojus rengiančios institucijos turėtų reaguoti į slaugos studijų programų pokyčius atsižvelgiant į ekstremalią situaciją COVID-19 pandemijos metu. Sveikatos priežiūros darbuotojai susidūrė su milžiniškais iššūkiais, kuriant saugią darbo aplinką, laikantis saugios kultūros principų bei įgyvendinant atsakingų institucijų reikalavimus. Šie iššūkiai paveikė sveikatos priežiūros darbuotojų požiūrį į asmeninių apsaugos priemonių naudojimą, darbo organizavimo specifiką bei kompetencijų raišką. Kiekvienas slaugytojas buvo veikiamas pasikeitusios darbo aplinkos ir specifikos. Slaugytojų esamos kompetencijos pasikeitė į reikalaujamas, kurios įprastame darbe buvo mažiau arba visai nereikalingos. Rasti moksliniai įrodymai buvo lyginami su Lietuvos teisine baze ir rekomendacijomis dėl saugios aplinkos kūrimo sveikatos priežiūros srityje, asmeninių apsaugos priemonių naudojimo, kitų higienos reikalavimų veikiant įprastai ir COVID-19 pandemijos metu. Vertinant šios pandemijos iššūkius ir surinktus mokslinių tyrimų duomenis, didelis dėmesys turi būti skiriamas būsimų slaugytojų kompetencijoms, būtinoms darbui ekstremaliomis sąlygomis: gebėjimui rinkti, vertinti ir analizuoti epidemiologinę paciento istoriją, gebėjimui kurti saugią aplinką ir kt.

Tarpdiscipliniškumas, dirbtinis intelektas, dvasingumo ugdymas – slaugytojų rengimo šiandiena

Sveikatos priežiūra yra sudėtinga pramonė, kurioje dalyvauja įvairios suinteresuotos šalys: pacientai, globėjai, slaugytojai, gydytojai ir kt. sveikatos priežiūros specialistai, ligoninės ir farmacijos įmonės. Dėmesys sutelkiamas į skaitmenines sveikatos priežiūros technologijas (skaitmeninė medicina, dirbtinis intelektas, robotika ir kt.) kaip naujas priemones spręsti svarbias XXI amžiaus sveikatos priežiūros problemas. Dėl plačiai paplitusių dirbtinio intelekto sistemų taikymo kyla su darbo jėga susijusi dilema: robotizuojamos ir automatizuojamos tos darbo užduotys, kurios tradiciškai laikytos žmogaus indėlio reikalaujančiomis užduotimis.

Prof. habil. dr. Narimantas Evaldas Samalavičius pabrėžė, kad robotinė chirurgija ir dirbtinis intelektas jau šiandien yra taikomi medicinoje, tačiau nei vienas, nei kitas negali visiškai pakeisti gydytojų, slaugytojų ar kito sveikatos priežiūros personalo darbo.

Forumo metu kalbėta ir apie tai, jog slaugytojų mokymas atlikti įprastas medicininės procedūras dažnai pareikalauja daug laiko. Todėl šiam tikslui vis dažniau pritaikomos virtualiosios realybės technologijos. Jomis naudojantis galima sėkmingai tyrinėti žmogaus anatomiją, mokytis atlikti procedūras ir kontroliuoti įvairių infekcijų plitimą. Mokymasis pasineriant į virtualiąją realybę, kurioje galima tiesiogiai atlikti įvairias užduotis ir išbandyti įvairias metodikas, yra kur kas veiksmingesnis, nei žiūrint vaizdo medžiagą. Virtualioji realybė gali tapti veiksminga mokymo priemone, nes mokymo scenarijus galima kontroliuoti ir prireikus pakartoti, be to, užsitikrinamas tiesioginis grįžtamasis ryšys, o praktikos aplinka gerokai peržengia auditorijos ribas.

Forumo metu pasikeista nuomonėmis apie tarpdiscipliniškumo esmę studijų programų turinyje. Tarpdiscipliniškumu grįsta slaugos studijų programa padeda ugdyti komandinio darbo ir bendradarbiavimo gebėjimus. Rekomenduojama tarpprofesinį mokymą pradėti kuo anksčiau, tai padėtų suformuoti tvarų pagrindą tolesniam tarpprofesinio bendradarbiavimo įgūdžių stiprinimui.

Diskutuota apie dvasingumo, kaip emocinio intelekto ugdymo įrankio, svarbą slaugytojų rengime. Dvasingumas yra laikomas integralia holistinės priežiūros dalimi, tačiau mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad dvasingumas iki šiol nebuvo tinkamai įvertintas ir nebuvo įtrauktas į slaugytojų mokymą bei praktinį rengimą. Forumo metu išryškinta, jog dvasingumas gali pagerinti emocinio intelekto vystymąsi ir gerovės suvokimą, todėl gilesni tyrimai yra reikalingi, siekiant išanalizuoti dvasingumo sąsajas su studijų ir profesinės veiklos pasiekimais bei poveikiu sveikatai.

Efektyvi lyderystė, lyderystės įgūdžiai ir inovacijų taikymas

Tarptautinio forumo metu, remiantis moksline literatūra, buvo analizuoti efektyvios lyderystės bruožai šiuolaikinėje slaugos praktikoje. Lyderystė slaugoje reikalinga ne tik slaugytojams, dirbantiems administracinį darbą, bet ir slaugantiems ligonius palatose. Šis požiūris šiek tiek skiriasi nuo tradicinio lyderystės slaugoje suvokimo. Lyderystė padeda slaugytojui palaikyti pacientus ir sveikatos priežiūros komandą visuose slaugos ir priežiūros etapuose, užtikrinant aukštos kokybės slaugą ir paciento saugą. Slaugytojų lyderystė pabrėžia bendradarbiavimo svarbą tarp slaugos studijų programų rengėjų ir sveikatos priežiūros organizacijų, siekiant parengti efektyvius slaugytojus lyderius šiuolaikinei sveikatos priežiūros sistemai.

Forumo metu buvo keliamas klausimas, kokį poveikį efektyvi lyderystė daro inovacijų taikymui slaugos praktikoje. Pažymėta, jog siekiant aukštos kokybės ir patikimos sveikatos priežiūros, reikia efektyvių slaugos lyderių priešakinėse sveikatos priežiūros linijose. Efektyvi lyderystė skatina geresnius sveikatos priežiūros rezultatus, darbuotojų įsitraukimą ir inovacijų pritaikymą. Slaugos vadovų lyderystės įgūdžiai įgalina slaugytojus kūrybiškai mąstyti, priimti ir adaptuoti inovacijas, siekiant pagerinti sveikatos priežiūros rezultatus. Forumo

metu diskutuota, jog sveikatos priežiūros sistemoje labai svarbu nustatyti efektyviai dirbančių ir šiuo metu nedalyvaujančių slaugytojų vadovų įgūdžius bei pradėti kurti ar tobulinti esamus edukacinius modelius, tobulinti vadybos programas, siekiant užtikrinti tiek šiuolaikinės, tiek ir būsimosios slaugytojų kartų lyderystės įgūdžius.

Stresas – dažnas palydovas slaugytojo darbe. Forumo metu pristatytas atliktas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti sąsajas tarp pirminės sveikatos priežiūros slaugytojų patiriamo streso komandos lygmenyje ir organizacijos kultūros bei klimato. Tyrimo rezultatai parodė, kad slaugytojų patiriamas stresas darbe gali būti valdomas plačiau tyrinėjant ir giliau analizuojant organizacijos kultūrą ir klimatą.

Mentorystė – svarbus slaugytojų rengimo veiksnys

Tarptautinio forumo metu diskutuota apie slaugos mentorystės perspektyvą slaugos studijose, mentorystę kaip itin reikšmingą specialistų rengimo veiksnį, perteikiant žinias ir patirtį studentams. Forumo metu akcentuota, jog mentorius atlieka labai svarbų vaidmenį, kuriant mokymąsi palaikančią atmosferą. Mentorius tikslas – plėtojant studentų įgūdžius, žinias, požiūrius ir vertybes, kurti mokymuisi palankias situacijas. Diskutuota, jog mentorystė didina teorijos ir praktikos sanglaudą, didina pasitikėjimą savimi, gerina pacientų priežiūros kokybę, skatina kritinį mąstymą. Profesionaliai vadovaujant mentoriui, slaugos studentai mokosi, formuojasi profesines nuostatas, tobulėja. Forumo metu kalbėta, jog tai vienas svarbiausių ir pagrindinių aspektų slaugos studijose, tačiau, siekiant kokybiškai įgyvendinti slaugos mentorystę šalyje, reikalinga nacionaliniu mastu finansuojama slaugytojų mentorių mokymosi programa.

Įrodymais pagrįstos praktikos kompetencijos ugdymas ir bendradarbiavimu grįstas mokymasis

Forume aptartos įrodymais pagrįstos praktikos kompetencijos sąsajos su mentoriaus veikla studentų klinikinės praktikos metu. Įrodymais pagrįstos praktikos kompetencija tarp studijuojančiųjų skatina naujos literatūros paiešką, profesinį tobulėjimą, pasitikėjimą savo profesine kompetencija priimant sprendimus, padeda argumentuoti, pasitelkiant mokslinius įrodymus. Forumo metu pristatytas atliktas tyrimas, kuriame ši kompetencija buvo vertinta naudojant Įrodymais pagrįstos praktikos kompetencijos klausimyną (*Evidence-based Practice Competence Questionnaire, EBP-COQ*).

Tyrimo rezultatai parodė, kad studijuojančiųjų įrodymais pagrįstos klinikinės praktikos kompetencijos įsivertinimas priklausė nuo praktikos atlikimo vietos ir įvairovės – aukščiausių įrodymais pagrįstos klinikinės praktikos kompetenciją turėjo studentai, kurie buvo atlikę praktiką skirtingų lygių sveikatos priežiūros įstaigose. Analizuojant įrodymais pagrįstos klinikinės praktikos kompetencijos ir mentoriaus veiklos tarpusavio sąsajas nustatyta, kad studentų įrodymais pagrįstos klinikinės praktikos kompetencija yra itin reikšmingai ($p < 0,001$) susijusi su mentoriaus veiklos vertinimu – studentai, aukštesniu balu įsivertinę įrodymais pagrįstos praktikos kompetenciją, geriau vertino ir mentorių veiklą klinikinės praktikos metu. Atliktas tyrimas parodė, jog mentoriaus veikla tiesiogiai buvo susijusi su slaugos studentų įrodymais pagrįstos kompetencijos ugdymu per klinikinę slaugos praktiką.

Tarptautinio forumo metu buvo išryškinta įrodymais pagrįstos praktikos mokymo modeliavimo svarba aukštojo mokslo slaugos studijose. Pranešėjai, remdamiesi užsienio tyrėjų atliktais tyrimais, pateikė rekomendacijas peržiūrėti slaugos studijų programų turinį ir jį integruojant įrodymais pagrįstos praktikos mokymą, nes tai yra viena iš pagrindinių slaugos studijų paradigmu, prisidedanti prie būsimų slaugytojų bendrųjų ir specifinių profesinių įgūdžių ugdymo. Ieškoti įrodymų, formuluoti atsakomus klausimus ir kritiškai vertinti bei integruoti turimus įrodymus yra laikoma esminėmis įrodymais pagrįstos praktikos žiniomis ir įgūdžiais, kuriuos studentai

turi išmokyti ir įvaldyti. Forumo metu buvo pabrėžta, jog slaugytojų rengimą reglamentuojančiuose dokumentuose numatomas slaugytojams svarbių įrodymais pagrįstos praktikos įgūdžių įgijimas, tačiau praktiškai trūksta aiškaus sąvokos „Įrodymais pagrįsta praktika“ apibrėžimo, o slaugytojus rengiantiems dėstytojams trūksta įgūdžių, kaip taikyti įrodymais pagrįstos praktikos, kaip mokymo modelio, žingsnius slaugos studijų procese.

Forumo metu analizuota bendradarbiavimą skatinančių mokymo(si) metodų integravimo į slaugos studijų programą nauda. Bendradarbiavimą skatinantys metodai padeda efektyviai ugdyti komandos narių atsakomybę už bendrą darbo rezultatą, tobulina komunikavimo gebėjimus, pasitikėjimą vienas kitu, stiprina reflektavimo įgūdžius ir gerina komandinio darbo įgūdžius.

Simuliacija grįstas mokymas slaugytojų rengime

Simuliacija grįsto mokymo svarbą ir Šiaurės šalių bendradarbiavimą, siekiant suvienodinti simuliacija grįstą mokymą, apžvelgė prof. dr. Sissel Eikeland Husebø, atstovaujanti Stavanger universitetui ir Stavanger universiteto ligoninei (Norvegija). Mokslininkė pristatė mokslinės literatūros apžvalgą apie simuliacijos taikymą rengiant sveikatos priežiūros specialistus. Siūlomos ateities mokslinių tyrimų kryptys – simuliacinių studijų dizaino ir metodologijos stiprinimas, įskaitant simuliacijos metodo efektyvumo studijų rezultatų palyginimą tarp Šiaurės šalių ir studijos, apimančios specializuotas ir pirminės sveikatos priežiūros įstaigas.

Švedijos mokslininkai pastebi, kad vis sunkiau sudaryti galimybę slaugos studentams atlikti klinikinę praktiką dėl lovų trūkumo ligoninėse. Spręsdami šią problemą, dauguma universitetų Švedijoje slaugos studijose taiko darbo poromis (mokymosi vienas iš kito) metodą. Šis simuliacinis (imitacinis) metodas iš dalies padeda spręsti klinikinės praktikos vietų stygiaus problemą.

Slaugos edukatorių / dėstytojų kompetencijos

Tuukkanen Minna iš Turku universiteto (Suomija) tarptautinio forumo metu pristatė kartu su kitais tyrėjais atliktą studiją „Slaugos dėstytojų kompetencija ir slaugos studijų studentų pasitenkinimas studijomis“, kurios tikslas buvo nustatyti slaugos dėstytojų kompetenciją ir jos santykį su baigiančių studijas slaugos studentų pasitenkinimu studijomis. Tyrime dalyvavo 1796 (atsako dažnis – 49 proc.) baigiamųjų kursų slaugos studentai iš Suomijos, Vokietijos, Islandijos, Airijos, Lietuvos ir Ispanijos, kurie naudodami standartizuotą klausimyną / įrankį vertino slaugos dėstytojų kompetenciją. Tyrėja pristatė, jog slaugos studijų studentai dėstytojų kompetenciją vertino gana aukštai (vid. 3,0 (4,0 balų skalėje); SD : 0,5). Aukščiausiu balu slaugos dėstytojų kompetencijas įvertino Airijos ir Islandijos slaugos studijų studentai. Studijos metu nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai: studentai, labiau patenkinti studijomis, slaugos dėstytojų kompetenciją įvertino geriau nei studentai, mažiau patenkinti studijomis ($p < 0,0001$). Tyrimo rezultatai parodė, kad slaugos dėstytojų kompetencija yra tiesiogiai susijusi su studentų pasitenkinimu studijomis. Tyrėjai įrodė, kad labai svarbu tobulinti slaugos dėstytojų kompetenciją, kuri tiesiogiai susijusi su studentų pasiekimais.

Slaugos dėstytojų požiūrį į faktorius, turinčius įtakos slaugytojų profesionalumui ir profesiniam tobulėjimui, pristatė kolegės iš Tartu Health Care College (Estija). Mokslinių tyrimų rezultatai atskleidė, kad, siekdamas palaikyti akademinio personalo profesionalumą, švietimo institucijos turėtų daugiau dėmesio skirti dėstytojų profesiniam pasirengimui ir jų darbo krūvio optimizavimui.

Slaugytojų kompetencijų ugdymo poreikiai

Forume pristatyta Suomijos ir Estijos mokslininkų komandos lyginamoji studija apie Baltijos šalių ir Suomijos slaugos studentų medikamentų valdymo kompetenciją. Atlikus situacijos analizę, paaiškėjo, kad nors

medikamentų valdymo kompetencijos ugdymas yra visų šalių slaugos studijų integrali dalis, tačiau esama skirtumų, susijusių su savarankiškumu atliekant tam tikras užduotis, dažniausiai intraveninių medikamentų valdyme. Tyrimo rezultatai atskleidė tarptautinio bendradarbiavimo reikšmę tobulinant slaugytojų medikamentų valdymo kompetenciją.

Slaugytojo profesinės kompetencijos, labiausiai atsispindinčios slaugytojų rengime, yra slaugos inicijavimas ir atlikimas, tarpprofesinis darbas komandoje, komunikacija ir lyderystė. Forumo metu diskutuota, jog nėščiąjų ir naujagimių priežiūros įgūdžiai, taip pat ir pagimdžiusių moterų bei kūdikių sveikatos priežiūra yra labai svarbūs gebėjimai kiekvienai slaugytojai. Todėl buvo pastebėta, kad slaugos studijų programos rezultatai turi apimti šių esminių įgūdžių ugdymą.

Forumo metu diskutuota apie išsamaus sveikatos vertinimo kompetenciją kaip pagrindinę klinikinę kompetenciją, būtiną pažangiai slaugos praktikai. Virpi Sulosaari (Turku universitetas, Suomija) pristatė paliatyvios priežiūros kompetencijos vertinimą naudojant objektyvų struktūrizuotą klinikinį ištyrimą (OSCE).

Inovatyvūs mokymosi sprendimai slaugytojų tęstiniame mokyme

Forume diskutuota apie Covid-19 pandemijos metu tęstinio slaugytojų mokymosi perkėlimą į elektroninę erdvę. Akcentuotos penkios plačios e-mokymosi ir mišraus mokymosi kategorijos: netinklinis kompiuterinėmis technologijomis grįstas mokymasis (*non-networked computer-based*), internetas ir vietinio regiono tinklu grįstas mokymasis (*local area network-based*), psichomotorinių įgūdžių ugdymas, virtuali realybė, skaitmeniniais žaidimais grįstas mokymasis. Slaugos dėstytojų vaidmuo labai svarbus integruojant šias technologijas į tęstinį slaugytojų mokymąsi.

Forume išryškėjo pagrindiniai nūdienos aspektai, ką ir kaip reikėtų tobulinti slaugytojų rengime: diegti dirbtiniu intelektu grįstas mokymosi technologijas; plėtoti būsimų slaugytojų kompetencijas efektyviai lyderystei ir inovacijų pritaikymui sveikatos priežiūros praktikoje, saugios aplinkos kūrimui ekstremalių situacijų metu, tobulinti studijų programų turinį, įdiegiant naują įrodymais pagrįstos praktikos mokymosi modelį studijų procese, tobulinti slaugos mentorstę klinikiniam rengime, slaugos dėstytojų kompetencijas ir kt. Mokslinė diskusija buvo naudinga ir produktyvi, išsakytos idėjos ir mintys padės tobulinti ateities slaugos specialistų rengimą.

Literatūra

Biomedical and Social Sciences: Education, Research and Innovation 2020. International Conference Abstract Book Dedicated to 5th Nordic Forum for Nurse Educators, 2020, Nr. 1(4), ISSN 2669-039X, Klaipėda. <https://www.kvk.lt/lt/mokslo-zurnalai/>